

SVENSK EXEGETISK ÅRSBOK
86

På uppdrag av Svenska Exegetiska Sällskapet
utgiven av Blaženka Scheuer

Lund 2021

Redaktionskommitté:

Utgivare och redaktör: Blaženka Scheuer (blazenka.scheuer@ctr.lu.se)

Redaktionssekreterare: David Davage (david.davage@altutbildning.se)

Recensionsansvarig: Gunnar Samuelsson (gunnar.samuelsson@lir.gu.se)

Tobias Hägerland (tobias.hagerland@lir.gu.se)

Mikael Larsson (mikael.larsson@teol.uu.se)

Rikard Roitto (rikard.roitto@ehs.se)

Miriam Sellén (miriam.sellen@teol.uu.se)

Lena-Sofia Tiemeyer (l.s.tiemeyer@abdn.ac.uk)

Prenumerationspriser:

Sverige: SEK 200 (studenter SEK 100)

Övriga världen: SEK 300

Frakt tillkommer med SEK 100. För medlemmar i SES är frakten kostnadsfri.

SEÅ beställs hos Svenska Exegetiska Sällskapet via hemsidan, eller hos Bokrondellen (www.bokrondellen.se). Anvisningar för medverkande återfinns på hemsidan eller erhålls från redaktionssekreteraren (david.davage@altutbildning.se). Manusstopp är 1 mars.

Tidskriften är indexerad i Libris databas (www.kb.se/libris/), samt ATLA Religion Database®, publicerad av the American Theological Library Association, 300 S. Wacker Dr., Suite 2100, Chicago, IL 60606, e-mail: atla@atla.com, webb: www.atla.com och Religious and Theological Abstracts.

Omslagsbild: Adobe Stock 279358022, standardlicens

Design: David Davage

Tryckt med bidrag från Samfundet Pro Fide et Christianismo
(kyrkoherde Nils Henrikssons stiftelse)

Svenska Exegetiska Sällskapet
c/o CTR Lux Lunds Universitet
Box 192 Att: Blaženka Scheuer
22100 Lund

www.exegetiskasallskapet.se

ISSN 1100-2298

Lund 2021

Tryck: Bulls Graphics, Halmstad

Innehåll

EXEGETISKA DAGAR 2020

Exegetiska föredrag

<i>Nässelqvist, Dan</i> , Aural Clues as Guides to the Interpretation of New Testament Texts	1
<i>Vayntrub, Jacqueline</i> , Hearing the Voice of Biblical Poetry	20
<i>Wikander, Ola</i> , L's and S's in the Land of Israel: 'Ereš Yiśrā'el, Jeremiah 10:11, Isaiah 1:5, and Lateral and Breathy Snake Killing	39

Pedagogiska föredrag

<i>Davage, David, Tobias Hägerland, Blaženka Scheuer och Åke Viberg</i> Att undervisa i exegetik under pandemin: några praktiska reflektioner	73
--	----

ARTIKLAR

<i>Cook, John Granger</i> , Paul, σκύβαλα, and the Boscoreale Cups	83
<i>Eidevall, Göran</i> , Bertil Albrektson in memoriam (1929-2021)	109
<i>Landgren, Martin</i> , Vad spelar det för roll att Paulus är förundrad? Galaterbrevet 1:6 i ett klassiskt epistolärt perspektiv	113
<i>Sanfridson, Martin</i> , Are Circumcision and Foreskin Really Nothing? Re-Reading 1 Corinthians 7:19 and Galatians 5:6; 6:15	130
<i>Wasserman, Tommy</i> , A New Leaf of Constantine Theologites the Reader's Lectionary in Uppsala University Library (Fragm. ms. graec. 1 = Greg.-Aland L1663)	148

RECENSIONER

<i>Bautch, Richard J., Joachim Eck och Burkard M. Zapff. Isaiah and the Twelve: Parallels, Similarities, and Differences</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	167
--	-----

Bezzel, Hannes, <i>Saul: Israels König in Tradition, Redaktion und früherer Rezeption</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	170
Bezzel, Hannes och Reinhard G. Kratz. <i>David in the Desert: Tradition and Redaction in the "History of David's Rise"</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	174
Brosius, Maria, <i>A History of Ancient Persia: The Achaemenid Empire</i> (Dag Oredsson)	178
Charlesworth, James H. (red.), <i>The Unperceived Continuity of Isaiah</i> (Stefan Green)	180
Frevel, Christian, <i>Medien im antiken Palästina</i> (Stig Norin)	184
Koenig, Sara M., <i>Bathseba Survives</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	189
McKnight, Scot och B. J. Oropeza (red.), <i>Perspectives on Paul: Five Views</i> (Mikael Tellbe)	192
Moore, Stephen, <i>Gospel Jesuses and Other Nonhumans: Biblical Criticism Post-Poststructuralism</i> (Joel Kuhlin)	196
Sander, Paul J. <i>Alternate Delimitations in the Hebrew and Greek Psalters: A Theological Analysis</i> (David Davage)	200
Satran, David, <i>In the Image of Origen: Eros, Virtue, and Constraint in the Early Christian Academy</i> (Carl Johan Berglund)	204
Thiede, Barbara, <i>Male Friendship, Homosociality, and Women in the Hebrew Bible: Malignant Fraternities</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	208
Weber, Beat, <i>Werkbuch Psalmen. I: Die Psalmen 1 bis 72; II: Die Psalmen 73 bis 150; III: Theologie und Spiritualität des Psalters und seiner Psalmen</i> (David Davage)	212

sam nämnare för den fortsatta diskussionen visar sig i det att han får medhåll av i stort sett samtliga respondenter.

Det är mer eller mindre omöjligt att i en kort recension göra rättvisa för de olika röster och nyanser som framkommer i denna mångfacetterade bok. Den visar dock på hur viktigt det är att skapa plattformar för konstruktiva samtal och hur angeläget det är att komma upp ur skyttegravarna för att mötas i gemensamma samtal. Diskussionen mellan de olika företrädarna visar att samtliga perspektiv har något viktigt att säga, men den visar också på hur svårtolkad Paulus kan vara och hur lätt det är att missförstå och tala förbi varandra. I samtalet framkommer tydligt att de olika företrädarna har olika utgångspunkter, såväl dogmatiska som metodiska. Samtidigt understryker boken vikten av att lyssna på Paulus utan att på förhand styras av normativa, dogmatiska förförståelser – en nog så svår och kanske näst intill omöjlig uppgift.

Diskussionen om innebörden av Paulus evangelium och dess relation till hans samtida judendom lär fortsätta. Men för den som vill sätta sig in i frågorna, få en överblick och se var de avgörande vägskalet finns ger *Perspectives on Paul: Five Views* en utmärkt introduktion och översikt.

Mikael Tellbe, Örebro teologiska högskola

STEPHEN D. MOORE

*Gospel Jesuses and Other Nonhumans: Biblical Criticism
Post-Poststructuralism*

SBLSS 89, Atlanta, GA: SBL Press, 2017, häftad, xii + 151 sidor,
264 kr, ISBN 978-088-41425-15

Även om monografier dedikerade till teori, eller teoretiska läsningar, av bibliskt material generellt kämpar i en slags NT exegetisk motvind och uppförsbacke är det knappast många forskare som inte har en åsikt om poststrukturalism. Möjligen är den besläktade teoretiska termen post-modernism en ännu tydligare signal om vad som här står på spel, eftersom reaktionerna på dessa begrepp tydliggör den aktualitet som teori, trots all, har i relation till det Nya Testamentets exegetik. Med andra ord kan poststrukturalism sägas sätta frågan om Jerusalems relation till Aten

på sin spets. För vad har teorin egentligen med texten att skaffa? I *Gospel Jesuses and Other Nonhumans: Biblical Criticism Post-Poststructuralism* (GJ) tar Stephen D. Moore ett provokativt och problematiserande grepp gentemot det exegetiska skrået, genom att skriva fram post-poststrukturalism i relation till bibelkritik – som sådan – redan i monografins underrubrik. En möjlig läsning av titeln skulle kunna hävda att det utlovas att ”teori” fördjupar vår förståelse av NT texter, och att post-poststrukturalism leder till nya höjder och bredder i relation till de kanoniska evangelierna och Apostlagärningarna. Följande frågor väcks redan här: vad menas då med det extra kvalificerande ”post”? Är poststrukturalismen äntligen över, och dess hot tillintetgjort? Men framför allt fåsts möjligen vår uppmärksamhet antagligen kring ”nonhumans.” På vilka vis är den obekväma pluralisformen ”Jesuses” relaterat till de(t) ickemänskliga? Blott utifrån denna synnerligen produktiva titel kastas vi in i en värld som problematiserar bibelkritiken från ett tydligt teoretiskt håll. Men kan författarens titel hålla vad den tycks lova? Och till vem är boken skriven? Vi återkommer till icke adresserade frågor efter en kort genomgång av bokens innehåll.

Kapitel 1, ”Introduction (and Conclusion): Posts Passed, Turns Taken”, presenterar det perspektiv som klarlägger bokens upplägg. Vi får här veta att fokus handlar om affekt och ”ickemänsklig”-teoribildning (”affect-, nonhuman-theory”): de perspektiv som laddar post-poststrukturalismen med ett distinkt värde. Moore beskriver den kontextualiserande teori-utvecklingen som motiverar upplägget som “a turn away from *language*, the preeminent preoccupation of classic poststructuralism, which is simultaneously a turn toward *the nonhuman* (epitomized by materiality and animality) and *affect* (emotion but also sensation and still more diffuse states)” (3, författarens kursiv). Teori lojal mot tendenser hos strukturalism och poststrukturalismen efter ”den språkliga vändningen” får ett utlopp i frågor som rör materialitet och affektivitet. Språk är numera intressant som lämning och objekt, snarare än som spår, eller splittring, av subjektivitet. Gilles Deleuze (1925-1995) figur-

erar som det helgon Moore vänder sig till för filosofisk konsultation och tolkning av affekt och det ickemänskliga i relation till NT.

Syftet med essäerna sägs vara "theoretically inflected close readings of specific texts and themes in the canonical gospels and Acts" (10). Vi ägnar tid åt dessa läsningar nedan men behöver säga något om deras gemensamma stil. Möjligen kan essäerna liknas vid homilier, som sprider det glada budet om post-poststrukturalism för de redan teori-frälsta. Moores poetiska anslag tillsammans med de stundtals snabba vändningar i argumentationen (se särskilt kapitel 3) vittnar om en mer inspirerande än genomgripande instruerande ansats. Predikans publik väntas vara insatt och intresserad från början. En homiletisk dagordning tar dock inte ifrån texten dess många, goda kvalitéer, utan ska förstås endast som en kommentar i relation till texternas stil, och möjliga publik. Till exempel är Moores arbete med fotnoterna gediget, de är guldgruvor för de som vill lära sig mer om eventuellt obskyra termer och tankar. Det är också alltid tydligt varifrån Moore hämtar sin egen inspiration, och diverse argument. Ett "predikande anslag" ska alltså förstås i direkt relation till en stringent underton av noter som hela tiden understödjer det från "ovan". Möjligen är därför just den något kerygmatiske formen av essäerna en effektiv (och affektiv?) form av förmedling av potentiellt performativa perspektiv.

I kapitel 2, "Why the Risen Body Weeps", är uppgiften satt att spåra reaktioner av köttslighet hos Jesus i Johannesevangeliet, med utgångspunkt för affektteori. Moore argumenterar för att Johannesevangeliets Jesus brister ut i gråt när stanken av Lasaros ruttnande kött når honom. Kött, som materiellt objekt, konstruerar affekt av avsky hos olika karaktärer i Joh: "in the Fourth Gospel ... flesh remains a thing of horror" (38). Ytterst eskalerar detta tema i Jesu egna undvikande av köttslig nedbrytning, genom uppståndelse och förhålligande.

Kapitel 3, "The Messiah Who Screamed", utgår explicit från olika resonemang hos Deleuzes *oeuvre*, och använder dessa som språngbräda för att hämta hem poänger från affekt- och ickemänsklig-teorier i relation till Markusevangeliet. Korset och messianismen i Mark målar upp

en karta och gränser för hur olika element interagerar, och Moore låter till exempel Jesu olika skrik på korset, samt korsets materialitet be- gripliggöras i relation till romerska imperiet. Dessa ting fylls vidare med innehåll från Deleuzes koncept om ”maskinen”, och särskilt ”krigsmaskinen” tillsammans med ”kropp-utan-organ” (BwO). I slutändan landar texten i att kroppen och köttet som hänger på korsträdet i Mark fungerar som ett objekt, som i affekt skriker ut sin ångest.

Kapitel 4, “The Dog-Woman of Canaan and Other Animal Tales”, vänder sig till postmodernismens förgrundgestalt, Jacques Derrida, och dennes analys av kolonialism (i *The Beast and the Sovereign*) för att förstå Matteusevangeliets version av perikopen i fråga. Kvinnans ”hund-vara” utgör här en föregångare till Jesu egna djurblivande i eukaristin (slaktad för konsumtion). Därmed finns grund att närma sig det koloniala språkbruk som kommer till uttryck i texten från ett ”subalternt” perspektiv. Jesu efterföljare kommer själva bli hundar och lösgöra något av den rigiditeten som råder mellan hedning-jude dualismen: “the sheep Jesus has culled from the flock to follow him must soon metamorphose into dogs so as to be able to heed their master’s command to devour his flesh and drink his blood ...” (78).

I kapitel 5, “The Inhuman Acts of the Holy Ghost”, blir den (icke)mänskliga heliga anden det primära studieobjektet. Lukasevangeliet-Apg presenterar en absurd, polymorfisk aktör, som varken är bunden av tid eller rum. Helig ande är som en människa men ändå ett slags spöke, och hemsöker texternas beskrivning av temporalitet. Moore använder queerteoretiska argument för att synliggöra denna tes i Luk-Apg.

Med kapitel 6, “What a (Sometimes Inanimator) Divine Animal and Plant Has to Teach Us About Being Human”, avslutas essäsamlingen med en serie av iakttagelser från Joh och det sätt som Jesus beskrivs med djur- och växtmetaforik. Precis som i övriga kapitel är bilder och emotioner värda att fästa uppmärksamhet vid, och är inte endast ytliga beskrivningar. Det finns således kritiska sanningar gömda i metaforernas och detaljernas ickemänskliga och affektiva ”arkiv.” Att Jesus liknas med grind, vinranka och ätbart kött i Joh är inte intressanta som en unik his-

torisk beskrivning i sig, så mycket som en inbjudan för läsaren att medvetet delta i ickemänskliga konstellationer och särskilt öka förståelse för djur- och den materiella världen, enligt Moore.

För att låna språkbruk från Deleuze och *Logic of Sense* (1969), är *Gospel Jesuses* en händelsebok. Det händer oerhört mycket på varje sidas ”yta”, och läsaren inbjuds att låta sig föras iväg av svindlande teoretiska grepp, snarare än kastas ner i teorins ”djup”, där huvudfrågan övertydligt motiveras, förklaras, dissekeras. Som en evangelieforskare med fokus på Mark och korsfästelsescenen, och tillika vän av Gilles Deleuze som teoretisk överbyggnad för tolkning av dessa texter, uppskattar jag boken. Homilian träffar mitt hjärta. Men jag är redan frälst, och alltså alltid inom essäernas sfär. Den som anser sig vara utifrån gör sig väl att läsa långsamt och noga använda sig av fotnoterna, alltid och överallt.

Möjligen skulle en kunnat önska sig en inblick i Deleuzes teologikritiska perspektiv (”en vetenskap för det ickeexisterande”, som appendix till *Logic of Sense* säger), för att på så vis få ett meta-sammanhang att placera diskussioner om det ickemänskliga och affektivitet i NT. Men med tanke på den fart och fläkt som präglar boken är detta en mer av ett förslag för fortsatt samtal med läsningarna, än ett kritisk påpekande på bokens brist på innehållsrikedom.

Joel Kublin, Lunds universitet

PAUL J. SANDER

*Alternate Delimitations in the Hebrew and
Greek Psalters: A Theological Analysis*

FAT II/117, Tübingen: Mohr Siebeck, 2020, häftad, xiv + 277 sidor,
1025 kr, ISBN: 978-3-16-159421-2

De senaste åren har en förskjutning skett på ett antal områden inom forskningen på Psaltarens tillkomst. Från att ha dominerats av synkrona läsningar av framför allt den masoretiska texttraditionen, så som den presenterats i BHS, har olika aspekter av texttraderingens materialitet kommit att spela en allt större roll. En sådan förskjutning är att Psaltarens olika paratextuella inramningar har kommit att studeras mer